

„Odcienie niepodległości. Patriotyczne wybory rodziny Konopków”

Na początku XVIII wieku w Małopolsce osiedliły się trzy rodziny Konopków herbu Nowina. Z Powiślem Dąbrowskim związani są od 1786 roku, wówczas książę Józef Klemens Czartoryski sprzedał Breń wraz ze wszystkimi przynależnymi wsiami Janowi baronowi Konopce. Wśród członków tej rodziny kilka osób szczególnie wyróżniło się działalnością niepodległościową, publiczną, polityczną, społeczną oraz zdolnościami literackimi i artystycznymi.

Wiatr historii sprawił, że XIX wiek był czasem wielkich nadziei i tragicznych klęsk, które na zawsze odmieniły oblicze Polski. W 1830 roku wybuchło powstanie listopadowe, uczestniczyli w nim: Feliks, Leon i Prosper Konopkowie. Wszyscy trzej byli synami Franciszka, wnukami Jana – nabywcy Brnia. Najmłodszy, Prosper baron Konopka jako oficer pierwszego pułku jazdy poznańskiej brał udział w powstaniu listopadowym. Odznaczył się w bitwach pod Dębem Wielkim, Ostrołęką i Szawłami. Został odznaczony orderem Virtuti Militari. W 1845 roku brał udział w spotkaniu zwołanym przez księcia Władysława Sanguszkę w sprawie włościańskiej. Wystąpienia przeciw dworom w okręgu tarnowskim zaszły pod koniec lutego 1846 roku. Wówczas dwór w Brniu został napadnięty i zdewastowany. Prosper baron Konopka chciał uchronić się ucieczką, został jednak schwyty w lasach gruszowskich i brutalnie zamordowany.

W marcu 1830 roku wstąpił do akademii wiedeńskiej. Był artystą szczególnie biegłym w rysowaniu z natury, szkicował karykatury, malował również obrazy techniką olejną. Znana jest m.in. akwarela jego autorstwa przedstawiająca Machnickiego - głównego bohatera powieści „Król zamczyska” Seweryna Goszczyńskiego. Pasjonował się kolekcjonowaniem zbiorów starożytnych i obrazów. Niestety wiele dzieł sztuki w czasie rabacji zostało bezpowrotnie zniszczonych.

Na cmentarzu parafialnym w Oleśnie znajduje się pomnik z wyklutym napisem „Za duszę śp. Prospera Napoleona barona Konopki porucznika wojsk polskich 1831 r., kawalera krzyża Virtuti Militari urodz. w Brniu d. 16 lipca 1809 r. z ojca Franciszka i matki Brygidy z Jordanów Stojowskich zamordowanego w Gruszowie d. 20 lutego 1846 r. pochowanego na cmentarzu w Tarnowie rodzina prosi o modlitwę do Boga”. Ten szczególnie wyróżniający się monument został wykonany przez firmę Hochstim, która była jednym z najważniejszych zakładów kamieniarskich w tamtym okresie. Swoją działalnością obejmowała nie tylko Kraków, ale także teren Galicji Zachodniej. Wśród najbardziej prestiżowych zleceń, jakie jej powierzono, można wymienić prace przy grobowcach królewskich na Wawelu oraz przy odnowieniu Sukiennic.

Sygnatury kamieniarskie firmy Hochstim do dziś można odnaleźć na nagrobkach wielu galicyjskich nekropoli, w sieniach krakowskich kamienic czy nawet na ich murach. Pomnik ma przypominać o tragedii 1846 roku, być miejscem westchnienia i modlitwy. Prosper baron Konopka jest pochowany w Tarnowie, w zbiorowej mogile ofiar rabacji, na starym cmentarzu. Podczas rabacji galicyjskiej dnia 20 lutego 1846 roku pod karczmą w Oleśnie zamordowanych zostało 26 osób. Wśród ofiar był Karol Kotarski właściciel Owczarni. Na miejscu tej zbrodni postawiono duży dębowy krzyż. Jan Franciszek baron Konopka jadąc do kościoła, zawsze patrzył na to miejsce i zdejmował kapelusz. Podczas rabacji został brutalnie zamordowany jego stryj – Prosper. Z czasem krzyż uległ zniszczeniu.

Jako podporucznik jazdy poznańskiej udział w powstaniu listopadowym brał także Leon baron Konopka z Diamentu-Otfinowa. Angażował się także w przygotowania do powstania krakowskiego. W czasie rabacji galicyjskiej przebywał w dąbrowskim zamku. W 1850 roku poślubił Ewę Antoninę Wojciechowską herbu Nałęcz, z którą miał dwoje dzieci Jana Franciszka oraz Marię Zofię. Po bezpotomnej śmierci braci został właścicielem rozległych majątków rodzinnych.

Po upadku powstania listopadowego zbiedzy z zaboru rosyjskiego chronili się po dworach rozlokowanych na drugim brzegu Wisły. Dwory Konopków były dla nich otwarte. Podobna sytuacja miała miejsce po klęsce powstania styczniowego.

Kolejnym z Konopków znanym z działalności na rzecz ojczyzny był Jan Franciszek, syn Leona barona Konopki i Ewy Antoniny Wojciechowskiej herbu Nałęcz. Osiadł na stałe w dobrach odziedziczonych po stryjach i ojcu. W 1879 roku poślubił Annę z hrabiów Bobrowskich herbu Jastrzębiec, z którą miał czworo dzieci: Jadwigę, Stefanię, Feliksa i Jana. Jego majątek był kluczem rolno-leśnym na przełomie wieku XIX i XX mocno uprzemysłowionym. Na jego terenie znajdowały się gorzelnia, cegielnia i chmielarnia. Pod wpływem stańczyków stał się zwolennikiem pracy organicznej. Zapisał się w historii Powiśla Dąbrowskiego jako inicjator licznych przedsięwzięć o charakterze społecznym. Piastował kilka ważnych stanowisk państwowych oraz pełnił różne funkcje publiczne.

Pracując w Radzie Powiatowej, skupiał się na poprawie lokalnych dróg oraz regulacji rzek Breń i Żabnica. W 1907 roku był jednym z inicjatorów założenia Stronnictwa Prawicy Narodowej. Z przekonania był konserwatystą, przez długie lata członkiem wydziału Stronnictwa Prawicy Narodowej z siedzibą w Krakowie. Brał udział w pracach komitetu redakcyjnego dziennika „Czas”. Działał czynnie w Towarzystwie Rolniczym. Był jednym z głównych inicjatorów utworzenia Związku Ziemian i stał na jego czele od powstania w 1908 roku do rozwiązania w 1919 roku.

W 1901 roku został mianowany cesarsko-królewskim szambelanem, a w 1914 roku tajnym radcą dworu. Był zaliczany do grona najbardziej wpływowych polityków. Jako poseł należał do Krakowskiego Klubu Konserwatywnego. Pracował nad reformą wyborczą oraz finansową. Jego przemówienia dotyczące kwestii budżetowych zostały wydane w 1914 roku. W tym samym roku Jan Franciszek baron Konopka uzyskał godność szambelana papieskiego. W 1916 roku został mianowany przez władze austriackie komisarzem rządowym przy Tymczasowej Radzie Stanu.

Jan Franciszek baron Konopka zainicjował w powiecie dąbrowskim regulację rzeki Breń. W 1885 roku utworzono w Dąbrowie Tarnowskiej pod jego przewodnictwem spółkę wodną, której zadaniem było kontrolowanie prac melioracyjnych. Pomimo problemów finansowych i technicznych, udało się wykonać zasadniczą część zaplanowanych prac odwodnieniowych. Efektem przeprowadzonych działań było osuszenie kilkunastu tysięcy morgów gruntów urodzajnych. Obwałowanie Dunajca i prawego brzegu Wisły, wykonanie śluzów oraz rowów miało zabezpieczać teren przed powodzią. Pokłosiem tej pracy była wydana w 1890 roku broszura „Regulacja Nowego Brnia”.

Ważnym wydarzeniem o charakterze gospodarczym na Powiślu Dąbrowskim była budowa linii kolejowej Tarnów-Szczucin. Temat ten podnoszono już w 1898 roku w gronie działaczy gospodarczych związanych z ordynatem przeworskim księciem Andrzejem Lubomirskim. Baron Konopka zabiegał o uzyskanie decyzji Sejmu Galicyjskiego i o fundusze na budowę normalnej linii kolejowej Tarnów-Szczucin. W 1902 roku wszedł w skład powołanej w tym celu Rady Zawiadowczej Towarzystwa Akcyjnego i był jej członkiem oraz akcjonariuszem do 1929 roku. Komitet wykonawczy składał się z prezesa Andrzeja Lubomirskiego i członków Jana Konopki, Bolesława Sroczyńskiego, Zdzisława Tarnowskiego i Piotra Teretera. Dnia 15 października 1906 roku z Tarnowa w kierunku Szczucina wyjechał pierwszy pociąg. Przez kilkanaście dni od otwarcia linii kolejowej mieszkańcy gromadzili się, aby zobaczyć, jak wygląda „kolej żelazna”. Po II wojnie światowej „Szczucinka” stanowiła istotny środek komunikacji do zakładów pracy i szkół.

Baron z Brnia znany był także ze swej szerokiej działalności na rzecz oświaty. Wchodził w skład Rady Szkolnej Powiatowej po zmianach ustawy w 1887 roku. Z inicjatywy Jana barona Konopki i jego żony Anny w Podborzu powstała ochronka dla dzieci prowadzona przez siostry ze zgromadzenia Służebniczek Starowiejskich Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej. Wcześniej ochronka prowadzona była w Oleśnie, jednak budynek, w którym się mieściła, uległ zniszczeniu.

Jan Franciszek baron Konopka interesował się muzyką, komponował m.in. marsze i pieśni dla wojska polskiego. Znane są także sonaty jego autorstwa, mazurki oraz pieśni kościelne. Posiadał również talent malarski, pozostawił po sobie wiele rysunków oraz szkiców. Ponadto interesował się heraldyką, napisał rozprawę „O polskich herbach złożonych”. Nie chciał opuścić domu, kiedy w 1945 roku zbliżały się wojska sowieckie. Uznał, że jest już w zbyt podeszłym wieku, a z pracownikami i miejscową ludnością żył w bardzo dobrych relacjach. Ostatnie lata życia spędził w kamienicy przy ulicy Krupniczej 8 w Krakowie, zmarł 13 grudnia 1948 roku, został pochowany na cmentarzu Rakowickim.

Jan Franciszek baron Konopka zamówił u Jacka Malczewskiego obraz „Ukrzyżowanie” do kaplicy Św. Trójcy w kościele parafialnym w Oleśnie. W imieniu artysty z baronem korespondował Piotr Dobrzański, obraz Malczewski ukończył w styczniu 1898 roku. Niestety płótno zostało skradzione w latach 80. ubiegłego wieku. W 1904 roku Malczewski namalował również portret Jana Franciszka barona Konopki. Artysta wynajmował w latach 1911-1926 mieszkanie od Konopków w kamienicy na ulicy Krupniczej 8 w Krakowie.

Feliks baron Konopka najstarszy syn Jana Franciszka Konopki i Anny z Bobrowskich był tłumaczem, poetą i malarzem. Zgodnie z przyjętą tradycją na cześć przyjścia na świat pierwszego syna zasadzono obok dworu w Brniu dąb szypułkowy. Rodzice zadbali o staranną edukację dzieci, w szczególności o biegle opanowanie języków obcych. Przed wybuchem I wojny światowej Feliks baron Konopka studiował malarstwo u Jacka Malczewskiego, na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Po studiach zarządzał majątkiem i na stałe mieszkał w Brniu. Już przed wybuchem drugiej wojny światowej utrzymywał kontakty ze środowiskiem literackim, był związany z grupą literacką „Czartak”. Swoje wiersze przysyłał do krakowskiego „Czasu”, „Atenum” i „Verbum”. W 1929 roku wydał tomik poezji „Słowa w ciemności”, który został przychylnie przyjęty przez krytykę. W czasie II wojny światowej Feliks Konopka z bratem Janem Leonem należeli do konspiracyjnej organizacji ziemiańskiej „Uprawa”, „Tarcza”, „Opieka”. Jej rolą było logistyczne zabezpieczenie Armii Krajowej.

W lutym 1945 roku na mocy Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego o przeprowadzeniu reformy rolnej, jego majątek został znacjonalizowany i rozparcelowany. Feliks Konopka zamieszkał w kamienicy przy ul. Krupniczej 8 w Krakowie. W latach 1947-1950 pracował przy konserwacji Ołtarza Wita Stwosza na Wawelu. Zajęcie to dawało mu możliwość poprawienia trudnej sytuacji materialnej.

Po wojnie zajął się przekładem literatury polskiej na języki obce i odwrotnie. Literatura rodzima zawdzięcza mu tłumaczenia na język francuski i niemiecki. Przetłumaczył „Zemstę” Aleksandra Fredy na język francuski. Przełożył także „Sonety krymskie” Adama Mickiewicza,

„Fortepian Chopina” Cypriana Kamila Norwida oraz teksty polskich poetów z okresu romantyzmu do kilku chopinowskich pieśni. Jego działalność translatorska przyczyniła się do popularyzacji polskiej literatury za granicą. Pisał także teksty do muzyki Witolda Lutosławskiego.

Zajmował się również tłumaczeniem z języka francuskiego na język polski. Pełnia jego talentu ukazała się w tłumaczeniach z języka niemieckiego. W jego wersji ukazały się „Listy do Mileny” Frantza Kafki, „Zbójcy” i inne utwory Fryderyka Schillera. Dokonywał także przekładów tekstów do utworów muzycznych publikowanych przez Polskie Towarzystwo Muzyczne.

Najbardziej znanym tłumaczeniem Feliksa Konopki jest pełny przekład „Fausta” Johanna Goethego. W 1963 roku za to tłumaczenie i cały dotychczasowy dorobek translatorski otrzymał nagrodę PEN-Clubu.

W 1945 roku Feliks Konopka wstąpił do krakowskiego Oddziału Związku Zawodowego Literatów Polskich, który od 1949 roku zmienił nazwę na Związek Literatów Polskich. W 1972 roku nakładem Wydawnictwa Znak ukazał się kolejny tomik jego wierszy pt. „Ostatnia jesień”. Od 1976 roku był członkiem oraz założycielem The International Academy of Poets w Londynie. Został odznaczony Krzyżem Kawalerskim (1957) i Krzyżem Komandorskim (1979) Orderu Odrodzenia Polski. W 1978 roku otrzymał nagrodę miasta Krakowa - za osiągnięcia w dziedzinie upowszechniania kultury. W 1980 roku nakładem Wydawnictwa Literackiego ukazał się kolejny jego tomik poezji pt. „Et ne nos inducas...”, a w 1981 roku kolejny wybór wierszy pt. „Skarbonki z rudej gliny”. W 1978 roku Feliks Konopka poślubił Marię Gościej, lektorkę języka francuskiego na wyższych uczelniach. Zmarł 17 lutego 1982 roku w Krakowie, pochowany został 22 lutego na tamtejszym cmentarzu Rakowickim.

Młodszy o rok od Feliksa, Jan Leon baron Konopka z wykształcenia inżynier agronom - podobnie jak ojciec realizował się jako polityk i działacz samorządowy. W 1919 roku poślubił Marię Gabrielę Iżycką herbu Bończa, z którą miał dwoje dzieci syna Jana Feliksa oraz córkę Annę. Jan Leon służył w wojsku austriackim na froncie wschodnim. W 1917 roku w wyniku kontuzji uzyskał zwolnienie, następnie zaciągnął się do tworzącego się Wojska Polskiego. W wyniku podziałów dóbr rodzinnych w 1920 roku otrzymał majątek rolno-leśny Olesno. Początkowe zarządzanie przysparzało wielu trudności, do których można zaliczyć zniszczenia wojenne i stabilizującą się dopiero sytuację gospodarczo-polityczną kraju.

W dwudziestoleciu międzywojennym pracował na rzecz samorządu powiatowego w Dąbrowie Tarnowskiej i we władzach Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego w Krakowie.

W latach 1921-1930 pełnił funkcję prezesa Okręgowego Towarzystwa Rolniczego w Dąbrowie Tarnowskiej. W 1933 roku został wybrany do ZG Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego we Lwowie z ramienia oddziału krakowskiego. W 1935 roku został mianowany radcą Izby Rolnej w Krakowie. Rok później wybrano go wiceprezesem Rady Nadzorczej Towarzystwa Kredytowego Ziemskiego we Lwowie.

W 1926 roku został wybrany przez Zjazd walny Członkiem Komisji Politycznej Związku Ziemian w Krakowie, której zadaniem było przygotowanie list kandydatów do wyborów parlamentarnych, a także zebranie funduszu wyborczego. W 1931 roku został wybrany prezesem krakowskiego Związku Ziemian i funkcje te pełnił do 1936 roku.

Tak jak ojciec należał do Stronnictwa Prawicy Narodowej, zasiadał w jego Zarządzie, był również mężem zaufania krakowskiego SPN. Wziął udział w Zjeździe Dzikowskim polityków konserwatywnych z Walerym Sławkiem w 1927 roku. Był typowany jako kandydat do sejmu z ramienia SPN w wyborach w 1930 roku, jednak w związku z krytyką dziennika "Czas" pod adresem władz za aresztowanie działaczy Centrolewu cała grupa konserwatystów krakowskich, w tym także Jan Leon Konopka została usunięta z list wyborczych. Jako polityk brał również udział w zjeździe zachowawców w Warszawie, na którym powołano do życia nowe Stronnictwo Zachowawcze, zasiadał w jego władzach.

Po reformie rolnej pozbawiony środków do życia pracował między innymi przy organizowaniu w pionie hutnictwa w Katowicach gospodarstwa rolnego. Później pracował w administracji przemysłu mięsnego w Krakowie. Był cenionym rzeczoznawcą sądowym w kwestiach rolniczych. Zmarł w Warszawie 15 sierpnia 1980 roku.

Historia i doświadczenia rodziny Konopków walczących o niepodległość, a po jej odzyskaniu pracujących na rzecz kraju ciągle definiują pojęcie patriotyzmu. Dla kolejnych pokoleń równie ważna powinna być przeszłość, jak i współczesne wyzwania, które niesie ze sobą teraźniejszość.